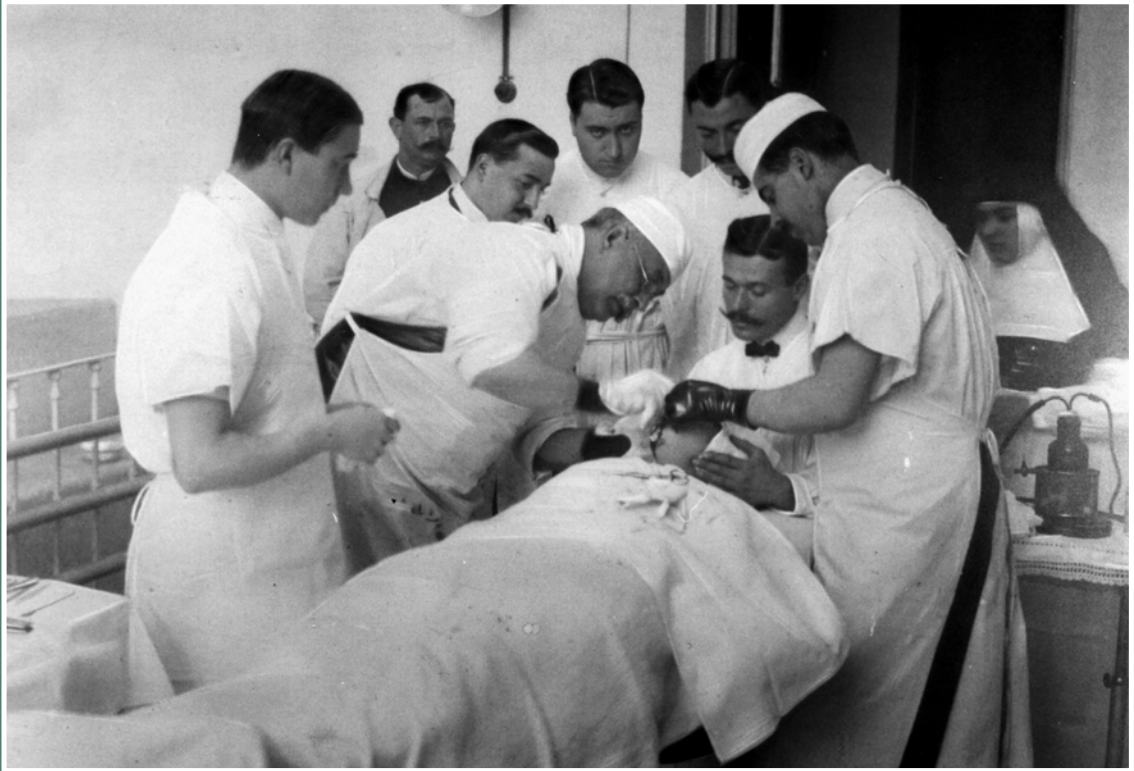
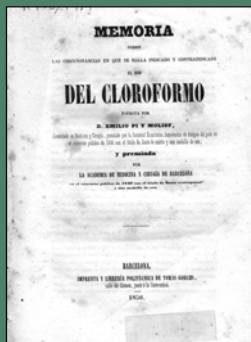
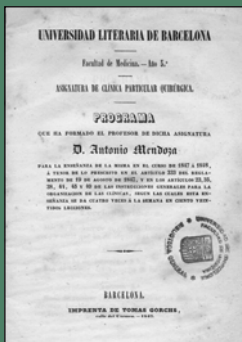

5. L'ESCOLA D'ANESTESIOLOGIA I REANIMACIÓ DE LA FACULTAT DE MEDICINA DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA (1945-2009)

Fotografia de portada: una intervenció quirúrgica del catedràtic Antonio Morales en un dels quiròfans de l'Hospital Clínic durant la primera dècada del segle XX. L'estudiant que aplica l'anestèsia mitjançant el «termoeteritzador» era Sebastià Casanellas i Amigó (1885-1939)

5. ACTIVITAT DE LA CÀTEDRA I SERVEI D'ANESTESIOLOGIA I REANIMACIÓ

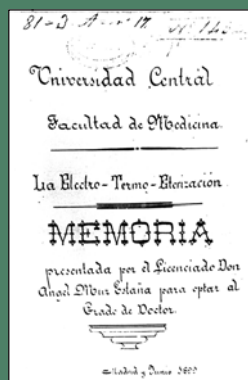
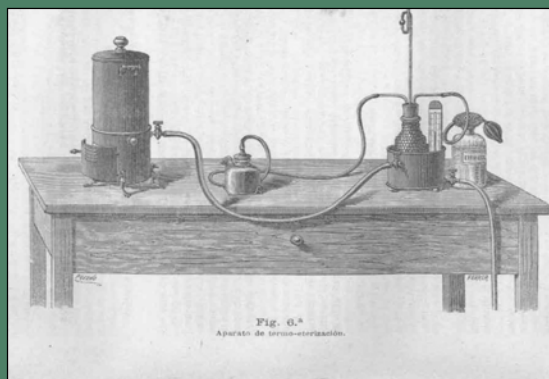
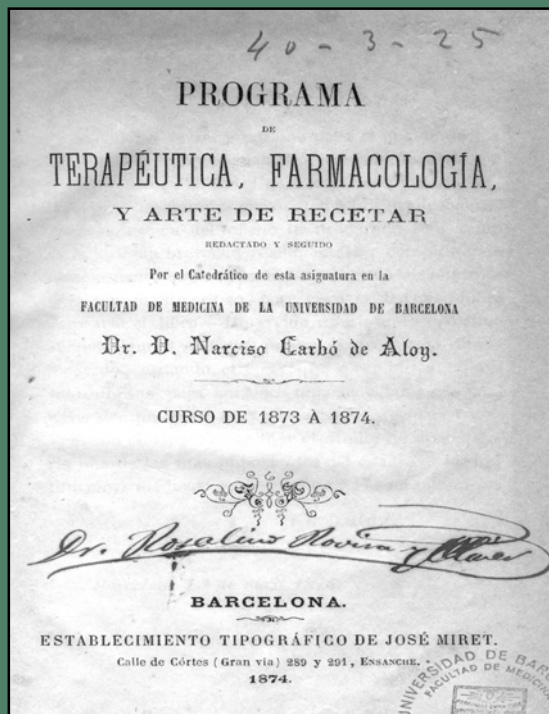
(1945-2009)

Dins de la sèrie d'exposicions sobre material gràfic i científic de les càtedres de la Facultat de Medicina i serveis de l'Hospital Clínic, es dedica la de la primavera de l'any 2010 al servei d'Anestesiologia i Reanimació. Recordem que les quatre anteriors foren amb motiu del centenari de l'Hospital Clínic (2006), l'Institut de Fisiologia (2007), l'Escola de Dermatologia (2008) i l'Escola d'Otorinolaringologia (2009).

1. ELS ANTECEDENTS. Des de mitjans del segle XIX, moment en que es va tenir notícia del descobriment de l'anestèsia com un procediment eficaç per suprimir el dolor en les intervencions quirúrgiques, la facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona assolí un paper decisiu en la introducció i la difusió d'aquesta tècnica entre els metges i els cirurgians del país. Alguns dels pioners de l'anestèsia a Catalunya foren:

Antoni Mendoza i Rueda (1811-1872) l'any 1844 guanya la càtedra d'Anatomia de la facultat de Medicina de Barcelona. Dos anys més tard ocupa la càtedra d'Anatomia quirúrgica i operacions, que dirigirà fins a la seva mort. El mes de gener de 1847, juntament amb el catedràtic d'Anatomia Josep Castells i Comas duen a terme, en el recinte de la facultat de Medicina, les primeres proves amb l'anestèsia utilitzant un gos com animal d'experimentació. El dia 16 de febrer de 1847, en les dependències de l'Hospital de la Santa Creu, Mendoza practicà la primera intervenció quirúrgica amb anestèsia a Catalunya. Es tractava d'una dona que havia patit un traumatisme en un peu a la qual li amputà l'extremitat utilitzant l'èter sulfúric com anestèsic. Ben aviat incorporà l'ensenyança dels procediments per evitar el dolor dins el programa de la seva assignatura i continuà aplicant l'anestèsia en totes les seves intervencions.

Narcís Carbó i Aloy (1826-1890). Catedràtic de Terapèutica. La incorporació de noves substàncies amb efectes anestèsics al llarg de la segona meitat del segle XIX obligà al seu estudi des de el punt de vista farmacològic. Carbó, de qui coneixem uns Apunts de Terapèutica general i un programa de l'assignatura, dedicava quatre lliçons al estudi de la medicació anestèsica, incloent-hi aspectes històrics i les diferències entre els mètodes d'anestèsia local i els agents inhalatoris com l'èter i el cloroform.

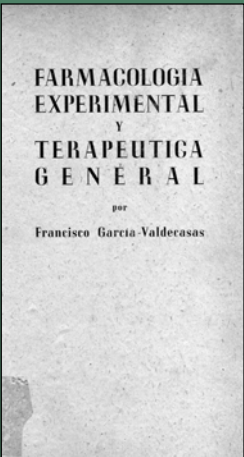
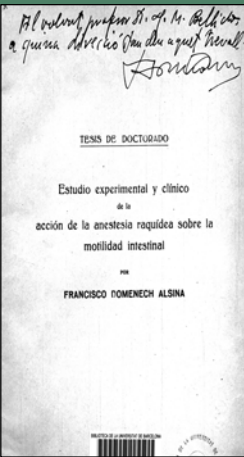
Antoni Morales i Pérez (1848-1930). Nascut a Alora (Màlaga), succeí a Mendoza com a catedràtic de Cirurgia de la Facultat de Barcelona l'any 1876. Molt interessat per l'ús dels anestèsics en les seves operacions, ideà un procediment personal per utilitzar l'èter (que denominà "termoeterització"), amb l'ajut d'un aparell ideat per ell i que conegué diferents dissenys al llarg dels anys. Tot i que va tenir una difusió limitada al cercle dels seus col·laboradors, dos alumnes seus, Antoni Carreras Gaiviso i Àngel Mur i Estanyà utilitzaren aquesta tècnica com a tema central de les seves tesis doctorals.

Miquel A. Fargas i Roca (1858-1916). Catedràtic d'Obstetrícia i Ginecologia. En el seu Tractat de Ginecologia, hi dedica un important capítol a l'estudi de les tècniques anestèsiques utilitzades en la seva especialitat. Fargas va introduir, juntament amb el cirurgià Salvador Cardenal, un nou concepte: la necessitat de deixar les tasques d'administrar els anestèsics en mans d'un ajudant expert i permanent, per descarregar-se d'aquesta responsabilitat i millorar la seguretat del pacient. Neix així la figura del metge "anestesiador". De fet, les pàgines del seu llibre dedicades als anestèsics recullen la tècnica i l'experiència de qui es va encarregar d'aquesta tasca des de les seves primeres intervencions: el metge Jeroni Estrany i Lacerna (1857-1918).

2. L'ESTUDI EXPERIMENTAL. El pas següent en el desenvolupament de les substàncies anestèsiques, es reflecteix en els treballs de l'Institut de Fisiologia. Cal recordar a **Francesc Domènech i Alsina** (1901-1961), col·laborador d'August Pi i Sunyer i professor auxiliar de Cirurgia a la Universitat Autònoma de Barcelona, realitzà la seva tesi doctoral sobre la raquianestèsia i la motilitat intestinal (1927), que marcà una fita en el camp dels estudis experimentals sobre anestèsics al nostre país. També cal esmentar a **Jaume Raventos i Pijoan** (1905-1982), col·laborador de Jesus Mª Bellido i Golferichs, que exiliat a la Gran Bretanya, fou un dels introductors del fluotà, amb una repercussió important en la pràctica de l'especialitat.

Josep Miguel Martínez (1907-1998). Nascut a Barcelona, es llicencià en Medicina l'any 1930. Seguint les recomanacions dels seus mestres, els catedràtics Antoni i Joaquim Trias i Pujol, orientà ben aviat la seva activitat professional a la pràctica de l'anestèsia. Impulsor i pioner de l'Anestesiologia com a especialitat mèdica. En 1941 és nomenat cap del servei d'anestèsia de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, el primer que es va obrir a Catalunya. L'any 1946 publica el seu "Tratado de Anestèsia", obra de referència per moltes generacions

L'ESCOLA D'ANESTESIOLOGIA I REANIMACIÓ de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona (1945-2009)

d'anestesiòlegs. Dissenyà l'O.M.O., un aparell portàtil d'anestèsia que fou utilitzat durant molts anys arreu del país.

3. EL SERVEI CENTRAL D'ANESTÈSIA DE L'HOSPITAL CLÍNIC. Fou creat l'any 1945, i es convocà la plaça de Cap del Servei, que fou guanyada pel Dr. Miguel, però al cap d'un any hi renuncià. Des de l'any 1946 i fins a la seva defunció, l'encarregat del Servei d'Anestèsia fou el **Eugeni Bruguera i Talleda** (1915-1975), ocupant-se principalment de les Càtedres de Cirurgia del professor. Piulachs. L'any 1948 realitzà un Curset d'Anestèsia. També traduí alguns texts d'anestèsia.

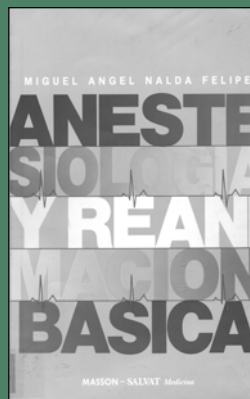
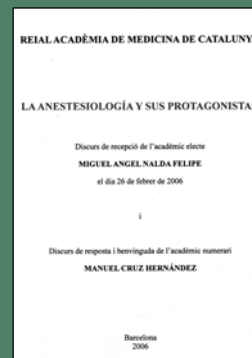
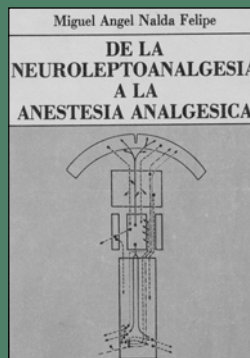
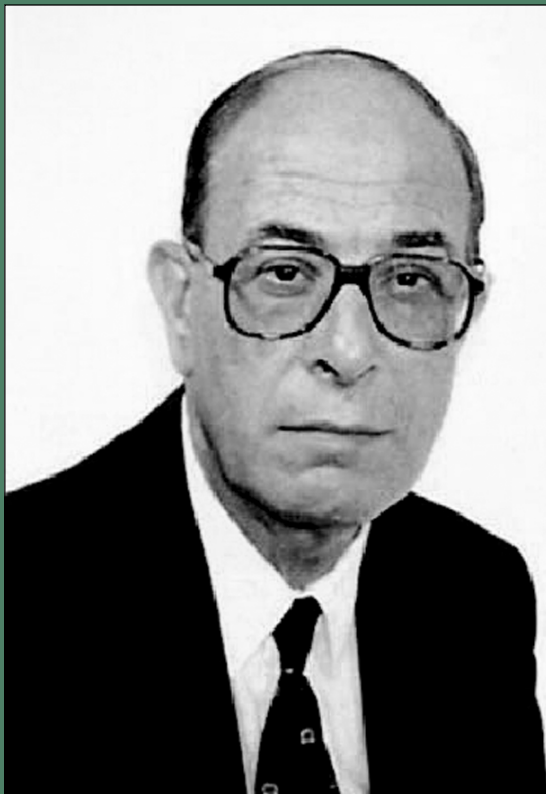
4. L'ESCOLA PROFESSIONAL D'ANESTESIOLOGIA I REANIMACIÓ DE LA FACULTAT DE MEDICINA. La consolidació administrativa i acadèmica de l'anestèsia a la Facultat de Medicina, va venir amb la creació de l'Escola Professional d'Anestesiologia l'any 1965, impulsada pel professor **F.G. Valdecasas**, adscrita a la Càtedra de Farmacologia. Fou l'inici de la professionalització i de l'expedició dels primers títols oficials de l'especialitat. El Cap d'estudis fou el **Dionís Monton i Raspall** (1916-1979), home de gran capacitat docent, que des d'uns deu anys abans, ja donava les classes d'anestèsics dins l'assignatura de Terapèutica. Havia estat alumne del Prof. Robert R. Macintosh a Oxford. Fou introductor de tècniques innovadores de l'estranger a casa nostra. Presentà la seva tesi doctoral el 1972 titulada: "Fundamentos e indicaciones del uso terapéutico de la oxigenoterapia hiperbàrica".

5. LA CÀTEDRA D'ANESTESIOLOGIA I REANIMACIÓ DE LA FACULTAT DE MEDICINA DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA, fou creada l'any 1977. El primer catedràtic ha estat el professor **Miguel Angel Nalda Felipe**, fins al 2001. Actualment es exercida per la professora **Carme Gomar i Sancho**. La trajectòria de la Càtedra es doncs curta però intensa, i el seu impacte en la vida acadèmica i professional ha estat notable. Ha continuat la tradició docent de l'Escola Professional fins al 1997. Elaboració del primer programa nacional de formació d'especialistes en Anestesiologia i Reanimació. També es la seu de l'examen de *l'European Diploma in Anesthesiology and Intensive Care* des de 1986. S'han realitzat nombrosos cursos i activitats formatives en: terapèutica del dolor, bloquejos nerviosos o maneig de la via aèria difícil. La recerca s'ha orientat en l'àmbit de les ciències bàsiques aplicades al dolor i l'anestesia obstètrica; així com en les nombroses tesis doctorals dirigides i elaborades a la Càtedra. En l'àmbit assistencial, destaca la formació del SEM (Servei d'Emergències Mèdiques). La producció bibliogràfica ha estat abundant i variada. Cal destacar la projecció internacional en hostatjar el *8th Annual Meeting of the European Academy of Anaesthesiology* a Barcelona l'any 1986. El balanç es positiu.

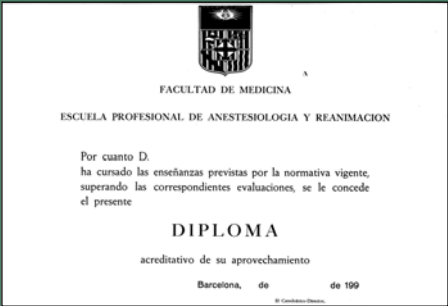
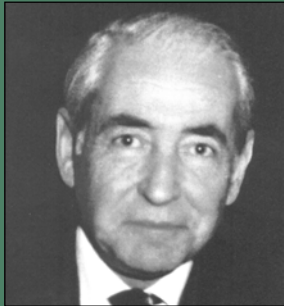
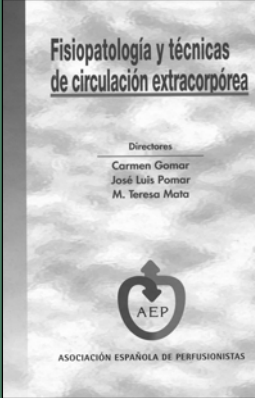
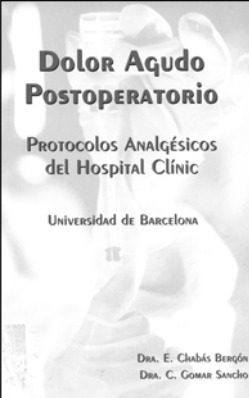
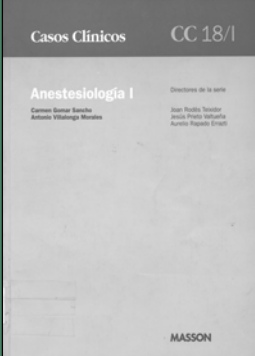
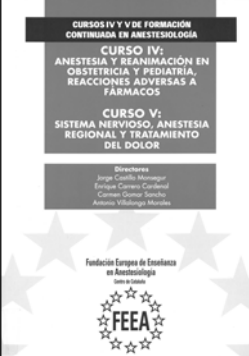
Ferran Sabaté i Casellas

Professor d'Història de la Medicina. Universitat de Barcelona

L'ESCOLA D'ANESTESIOLOGIA I REANIMACIÓ de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona (1945-2009)

L'ESCOLA D'ANESTESIOLOGIA I REANIMACIÓ de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona (1945-2009)

L'ESCOLA D'ANESTESIOLOGIA I REANIMACIÓ

de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona (1945-2009)

Coordinació

Coral Bacchetta
Carmen Gomar
Carles Hervàs
Miquel Àngel Nalda
Joan Pujol
Ferran Sabaté

Documentació històrica

Càtedra d'Anestesiologia i Reanimació. Universitat de Barcelona
CRAI. Biblioteca de Medicina. Universitat de Barcelona
Societat Catalana d'Història de la Medicina de l'ACMSCB
Unitat d'Història de la Medicina. Universitat de Barcelona

Material gràfic procedent de

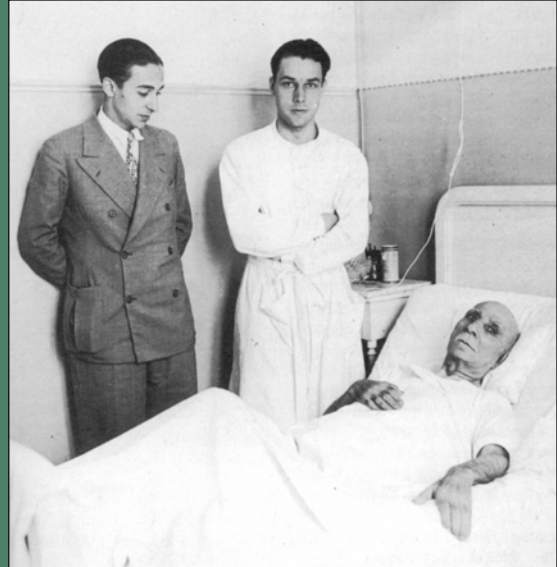
Arxiu de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya • Arxiu Històric de les Ciències de la Salut •
Arxiu Iconogràfic Històric de la Sanitat Catalana 'Gaspar Sentiñon' • Biblioteca de la Facultat de
Medicina (CRAI. UB • Miquel Bruguera i Cortada • Jacint Corbella i Corbella • Alfons Fernández Sabaté
• Carles Hervàs i Puyal • Lluís Morales i Fochs • Miquel Àngel Nalda Felipe • Magí Turmo i Codina

Disseny gràfic: Iohannis ✱ estudi gràfic

Impressió: PPU. S.A. Barcelona

Dipòsit legal: B-9.401-2010

Publicacions del Seminari Pere Mata, de la Universitat de Barcelona. Número 137

ALGUNES REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

FRANCO GRANDE A, ÁLVAREZ ESCUDERO J, CORTÉS LAÍÑO J. *Historia de la anestesia en España, 1847-1940.* Madrid : Arán; 2005.

HERVAS PUJAL C. *La Anestesia en Cataluña: historia y evolución : 1847-1901.* [Tesi doctoral]. Director: Josep Maria Calbet Camarasa. Barcelona: Universitat de Barcelona; 1986

HERVAS PUJAL C., CAHISA MUR M. *Antonio Morales Pérez y la termoeterización.* Rev Esp Anestesiol Reanim 1990, 37(5): 278-283.

L'ESCOLA D'ANESTESIOLOGIA I REANIMACIÓ

DE LA FACULTAT DE MEDICINA

DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

(1945-2009)

Exposició

Del 20 d'abril al 30 de juny de 2010
VESTÍBUL DE LA FACULTAT DE MEDICINA
Carrer de Casanova, 143. Barcelona

Organitza

Amb el suport de:

